

מכתב להרה"ג הירש שעכטער בענין אם יש סרטיא בתוך העיר

הנ"ל

מאמר זה שלחתי אל הגאון הרב שכטר שליט"א בכ"א כסלו תשפ"ד לפי בקשתו שאעלה את הערותיי על הכתב ואשלח אליו.

לכבוד הגאון הגדול, ריש מתיבתא רבתא, מרביץ תורה לעדרים ומחבר ספרים חשובים, דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, מוהר"ר צבי שכטר שליט"א.

אחרי אשר הראה כת"ר חסדו וטובו להטות און קשבת לדבריי ולשאלותיי במעמד רבנים חשובים בהתאסף ראשי עם על אודות העירובין בעירות ארה"ב, ענוותו תרבני לבוא בזה בכמה הערות ושקו"ט כדרכה של תורה על דברי כת"ר בעניין העירובין. ויודעני שאיני כדאי והגון אפילו לדון לפניו בקרקע, אבל מה אעשה ותורה היא, וללמוד אני צריך, ובפרט שהדברים הם להלכה ולמעשה וצורך רבים.

- א -

האם ראוי לפסוק כדעת הרמב"ן בעניין שישים רבוא מחוץ לעיר.

דעת כת"ר שיש לפסוק כהבנת הרמב"ן (לעירובין נט.) בשיטת רש"י, דהא דבעינן ששים בוקעים בו לדינא דרשות הרבים הוא רק בפלטיא שבתוך העיר.

ולדידי הצב"י תמהני למה לן לפסוק כהרמב"ן שהוא דעת יחיד בזה¹, ובפרט שהרמב"ן גופיה כתב שיטה זו כמסתפק², וז"ל:

"ושמא דעת הראשונים לומר שהאיסרטיא שהיא כבושה חוץ לעירות והולכים ממנה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף כל העולם אין מדקדקין בה בעוברין עליה ששים רבוא דהא דכולי עלמא הוא, אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלא ששים רבוא דתהוי כדגלי מדבר, וגם זה אינו מחוור".

ובאבני נזר (רעג אות ה) פירש שמ"ש הרמב"ן "וגם זה אינו מחוור" אינו לעניין הלכה בלבד, אלא שאינו מחוור להרמב"ן שזוהי שיטת רש"י. לפי זה גם להבנת הרמב"ן בעינן ס"ר בוקעים גם בסרטיא. וגם אם נסתפק בזה גופא (היינו אם פשט דברי הרמב"ן הוא כביאור האבנ"ז), הרי

(1) מלבד משמעות דברים בתוס' רי"ד. וב"בית יצחק" (או"ח סימן נ) נדחק בזה, עיי"ש.

(2) וידוע הכלל שאין ספק מוציא מידי ודאי, ראה שדי חמד כללי הפוסקים סימן טז, "כללי הפוסקים וההוראה" כלל לב.

לנו ספק ספיקא - ספק אם לפסוק כהרמב"ן וספק אם דעת רמב"ן עצמו כן³.

ולהעיר שהתוס' בשבת (ו, ב) כתבו על דברי אביי "כאן בזמן שישראל שרויין במדבר" "משמע קצת דאינה ר"ה אלא א"כ מצויין שם ששים רבוא כמו במדבר" (וכ"כ בהגהות אשרי לעירובין פ"א סי' ח), והלא מדבר סיני הוא מדבר שמחוץ לעיר, ומכאן ראייה לשיטת רש"י כפשוטה שגם בסרטיא שמחוץ לעיר בעינן ס"ר בוקעים.

ומפורשים הדברים ברא"ש ביצה (פ"ג סימן ב) שכתב "ואין לחוש שמא הביאו הנכרי דרך רשות הרבים סרטיא ופלטאי, דלא שכיחי האידינא רה"ר דששים ריבוא בוקעין בו". וכ"כ בשו"ת בית אפרים (או"ח סי' כו): "ולכן כתב רש"י דבזה"ז מדבר הוי כרמלית, שאינו מקום הילוך לרבים, דהולכי מדברות לא שכיח, ור"ל דאע"ג דודאי לאו במדבר שמם לגמרי מיירי רק דאיכא שיירתא טובא דאזלי ואתו, מכל מקום לא שכיחי, ור"ה אינה רק אם רבים שכיחי התם כל שעה, וכמו שכתב רש"י בעירובין דף ק"א גבי ירושלים כו' חייבין עליה דעיר של רבים היא שאוכלסין הרבה באים לה אבל עכשיו דדלתותיה ננעלות לאו ר"ה היא שאינה כדגלי המדבר שהוא דרך פתוח כל שעה, והמדבר נמי אף על פי שהדרך פתוח מ"מ כיון שהרבים אינם מצוין שם כל שעה, אף על גב דלפי רוב ההולכים שם לפרקים יעלו למנין ששים רבוא לא איכפת לן, כיון שאין מצוין שם כל שעה".

ויש לי להביא הרבה ראיות מהראשונים דלא סבירא להו כשיטת הרמב"ן, וכפשטות דברי כל הראשונים שאין רה"ר בזמן הזה⁴, אלא שאין מן הצורך להאריך בזה לגברא רבא ככת"ר.

- ב -

האם ניתן להוכיח מדברי המג"א שא"צ ס"ר בוקעים.

גם הביא כת"ר ראייה מדברי המגן אברהם (סי' שמה ס"ק ה), שכתב "רחובות, דרכים שעוברי מעיר לעיר הוי ר"ה". ודייק כת"ר מכאן שסרטיא הוי רה"ר גם אם אין ששים רבוא בוקעים בו, שהרי לא הזכיר המג"א שצ"ל ששים רבוא באותן דרכים.

אלא שהמג"א קאי שם על דברי השיטה הראשונה בשו"ע, שא"צ ששים רבוא כלל אף בפלטאי, ורק בדעה השניה, "יש אומרים", כתב השו"ע שכל שאין ששים רבוא עוברים בו אינו רה"ר. א"כ, לענ"ד אין שום ראיה מדברי המג"א שם להבנת השיטה השניה דהכי נקיטין.

והנה המחבר לא הזכיר כלל סרטיא, שהיא ודאי רה"ר כמפורש בגמ' שבת (ו, א), והביאור

(3) ובספר דרך המלך (עמוד תקצ"א) מובא שהגר"ח קנייבסקי נשאל מהו הפשט הנכון בדברי רמב"ן אלו, וענה שזהו ספק.

(4) וכן היא ההבנה הפשוטה בדברי הראשונים שכתבו שאין בימינו תחומין מדאורייתא אף לדברי האומרים שתחומין של יב מיל הם תחומין דאורייתא, והביאור בזה הוא שאין לנו רה"ר דאורייתא של ששים רבוא בוקעים בו, וכמפורש בתרומת הדשן פסקים וכתבים סימן נה: "דאפי' למאן דסובר תחומין ד"ב מילין דאורייתא הן, מ"מ אין כאן כרת ומיתת ב"ד כמו בהבערה, דהא קי"ל לחלק יצאתה. ואף על פי שהלך במקלו ובתרמילו והוציא והכניס והעביר כמה אמות ברשות הרבים, מ"מ אין כאן רק חילול דרבנן לדת, דלית לן ר"ה דאורייתא כל עיקר". והרי אם סרטיא הויא רה"ר ללא ששים רבוא בוקעים בו הלא ישנן הרבה רה"ר דאורייתא בזמננו. וראה שולחן ערוך הרב סימן תד סעיף ב, ובמשנה ברורה שם אות ז.

בזה לכאורה הוא שכבר מבואר בשו"ע שם (סי' שמה ס"ז) שרה"ר צ"ל מפולש משער לשער, ומשער לשער היינו מסרטיא לסרטיא⁵, וא"כ בכלל דבריו שם שסרטיא הוא רה"ר (אלא שהמג"א כתב לפרש כך להדיא בדברי המחבר) ולפי"ז כאשר מביא את דעת ה"ש אומרים שצ"ל ס"ר בפועל הרי כולל בזה גם סרטיא.

ועוד קא חזינן בסימן שנו (ס"ג) בנוגע לגזרה על שפיכת מים בחצר, שכ' המחבר שם "ודוקא כרמלית שהיא תוך העיר, דמיחלף ברשות הרבים עצמה", וע"ז כ' הרמ"א י"א אפילו בזמן הזה דלית לן רשות הרבים, אבל כרמלית שהיא מחוץ לעיר או חצר שאינה מעורבת שרי". וכ"ה בדרכי משה שם, ומבאר שם דהטעם שמחוץ לעיר אין לגזור הוא "שלא שכיחי רשות הרבים" מחוץ לעיר (וכ"ה במחה"ש לס"ק יא במג"א שם), ומפורש יותר בלשון שולחן ערוך הרב שם (ס"ז):

"ויש אומרים שאין חילוק כאן בין רשות הרבים לכרמלית ולא אמרו שכחו בכרמלית לא גזרו אלא בימים ונהרות שאינם מתחלפים ברשות הרבים או אפילו כרמלית שביבשה אלא שהיא חוץ לעיר שג"כ אינה מתחלפת ברשות הרבים גמורה שאין דרך להיות רבים מצויים כל כך חוץ לעיר כשיעור בקיעת הרבים ברשות הרבים גמורה".

ולפענ"ד מוכח מכאן בעליל שלדעת השו"ע, הרמ"א והמג"א צ"ל ששים רבוא עוברין בו בכל מקום, אף בסרטיא שמחוץ לעיר, ובלא זה אין לה דין רה"ר.

- ג -

בעניין סרטיא שבתוך העיר.

עוד חידש כת"ר ששיטת הרמב"ן שא"צ ס"ר בוקעין קאי אף בסרטיא שבתוך העיר.

ובעניותי תימה לי טובא, שהרי מפורש בדבריו (שהבאתי לעיל במלואם) דמיירי ב"אסרטיא שהיא כבושה חוץ לעירות... אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלא ששים רבוא דתהוי כדגלי מדבר".

וא"א להידחק⁶ ולומר שבימי הרמב"ן לא היה שכיח סרטיא מחוץ לעיר משא"כ בזמננו,

(5) כמפורש בחידושי הש"ס לה"צמח צדק" (עירובין ו, א): "כיצד מערבין רה"ר דהיינו מבוי הרחב י"ו אמה ומפולש משער לשער לסרטיאות, שהם מסילות ההולכים מעיר לעיר".

(6) ולענ"ד ה"ז כמעט כהוצאת לעז, לומר שכל גדולי הראשונים והאחרונים שמימיהם אנו שותים לא הזכירו את האפשרות שתהיה סרטיא בתוך העיר רק משום שלא נהגו לבנות כך בזמנם, היפך רגילותם ללמד כל גדרי דיני התוה"ק גם במה שאינו שכיח בזמן מן הזמנים.

ובפרט שלשון הרמב"ן הנ"ל גופא מוכיחה ההיפך, שכתב "אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלא ששים רבוא", היינו שישנה כזו מציאות ודנים אודותיה. ועוד בזה: הטעם לכך שהסרטיא איננה נחשבת רה"ר כשהיא בתוך העיר (אא"כ נתקיימו בה שאר תנאי רה"ר), הוא שבתוך העיר אין יד של כל אדם שוה בו ומחוץ לעיר יד כל אדם שוה (כמבואר באבנ"ז המובא בפנים לקמן).

[ואדרבה, אם ניטול לעצמנו הורמנא לחדש גדרים חדשים ולזוז מדברי הפוסקים, הרי היה לנו לחדש לקולא ולטעון שבזמננו אף בסרטיאות שמחוץ לעיר אין יד כל אדם שוה, שהרי הן נתונות לשליטת המשטרה (ולדוגמא אסור להלך שם ברגל). אלא שאין לנו לזוז מדברי הפוסקים ולחדש גדרים מדעתנו.]

שהרי בשו"ת הריב"ש (סימן תה) מפורש שהייתה אז מציאות של סרטיא בתוך הערים ובכ"ז אין להם דין סרטיא⁷:

"מה שמוזכר בשאלה "מפולש משער לשער ואין בתוכו סרטיאות ופלטיות רחבות וכו'" אינו מדוקדק, כי פ"י סרטיא היא המסילה שהולכין בה מעיר לעיר וכמו שפירש"י ז"ל, ואינה בתוך העיר⁸.

ולכאורה הדברים מפורשים ברש"י עירובין (ו, ב):

"ירושלים רשות הרבים שלה מכוון משער לשער, ומפולש, ויש בה דריסת ששים ריבוא ורחב שש עשרה אמה, ואילמלא שנועלין דלתותיה בכל לילה חייבין עליה בשבת משום רשות הרבים".

הרי שרה"ר של ירושלים הייתה מפולשת משער לשער (היינו מסרטיא לסרטיא כנ"ל), ואם כן בוודאי הייתה נחשבת גם לסרטיא, ועם כל זה כדי שיהיה עליה דין סרטיא, היינו דין רה"ר דאורייתא, צריך שתהיה מכוונת משער לשער ושיהיו ששים רבוא בוקעים בה⁹.

ובכלל קשה על שיטת כת"ר בזה, כי סרטיא בוודאי ישנה בתוך העיר, וזוהי הכוונה "מפולש משער לשער", שהרבים מהסרטיא בוקעין תוך העיר כעין קפנדריא, ובכל זאת כדי שיהיה למקום זה דין סרטיא צ"ל שאר תנאי רה"ר (מפולש וששים רבוא בוקעים).

והרי זו הייתה השאלה שנשאל הבית אפרים (או"ח סי' כו), בנוגע ל"דרך המלך העוברת בתוך העיר", והשיב להדיא שגם מחוץ לעיר בעינן כל תנאי רשות הרבים.

ומה שהשיב לי כת"ר שהיו בירושלים פלטיאות ובתים וממילא מובן שהיה שם ג"כ דין פלטיא, אענה אף אני שהרי אפשר שתהיה בירושלים רה"ר דאורייתא מדין סרטיא, וא"כ מה בכך שתהיה שם גם פלטיא¹⁰. ועוד זאת, שהרי לדעת הבית אפרים ודעימיה¹¹ שפלטיא א"צ להיות מכוון, על כרחך שהגמרא ורש"י שם מיירי ברה"ר ההולך משער לשער ללא פלטיאות,

7 והיות שהדברים מפורשים להדיא בלשון הריב"ש, הרי שלענ"ד אין לקבל טענה אחרת (שלא היה מצוי שעושים סרטיא בתוך העיר) אא"כ בראיה ברורה, ולא במשמעות חלשה של דורשין מכללא.

8 ולכאורה יש לדמות זה למ"ש הר"ן בעירובין (מא, ב) "שהרי אין לך עיר שמבואותיה עשויין לדירה אלא לחלוף ולמשא ולמתן", היינו שמקום העשוי למשא ומתן אינו בגדר פלטיא אלא בגדר מבוי, כי כדי להחשב כפלטיא צ"ל רחוב המיוחד לזה, וכ"ה בנדו"ד, שהסרטיא שבתוך העיר איננה מיוחדת להליכה מעיר לעיר, גם אם הולכים בה ממקום למקום בתוך העיר.

אלא שאחר העיון בדברי גדולי האחרונים שהבאתי בפנים להלן, נראה יותר (לענ"ד) שהגדר הוא שבסרטיא יד כל אדם שוה, ובתוך העיר אין יד כל אדם שוה בסרטיא, ולכן גם בסרטיא שעיקר שימושה הוא ללכת מעיר לעיר עדיין אין לה דין סרטיא אא"כ היא מפולשת משער לשער וששים רבוא בוקעים שם.

9 ולמרות שלא מצינו בראשונים שכתבו על סרטיא שבתוך העיר, אכן מצינו הרבה באחרונים שכתבו כך, אך הוסיפו שצריך לזה תנאי רה"ר, היינו שיהיה מכוון משער לשער ולשיטת רש"י שיהיו ששים רבוא בוקעים בו, ובמקרה כזה אכן הרחוב שבתוך העיר יהפוך לסרטיא שיש לה דין רה"ר דאורייתא.

10 וכ"ז לשיטת כת"ר שאפשר שתהיה סרטיא המשמשת הן להילוך מעיר לעיר והן להילוך בתוך העיר (כמבוי), אך לענ"ד אליבא דאמת צ"ל הסרטיא מיוחדת לתשמיש אחד של הילוך מעיר לעיר, וכדברי הר"ן שהבאתי בפנים.

11 אף ששיטת הצ"צ אינה כן, ואכמ"ל.

שאם לא כן אמאי כתב רש"י בעירובין (ו, ב) שרה"ר של ירושלים הייתה מכוונת משער לשער, ועל כרחך (לדעת ראשונים אלו) ברה"ר המרכזית שבירושלים, המפולשת משער לשער לא הייתה פלטיא אלא סרטיא¹².

- ד -

דעת גדולי האחרונים בניהון סרטיא שבתוך העיר.

ואין כל חדש תחת השמש, שכבר שאל חכם אחד אצל גדולי האחרונים שני דורות לפנינו, אי בעינן ששים רבוא בסרטיא ואם יש דין סרטיא בתוך העיר בזה"ז, והשיבוהו בזה האבני נזר (או"ח רעג ענף ה), מהרש"ם (תליתאה סי' קפח), ה"שועות מלכו" (או"ח סי' כז), ה"דברי חיים" (מהדו"ח ליקוטם והשמטות סי' ג) וה"בית יצחק" (יו"ד ח"ב סי' קלו ענף ג, או"ח סימן נ ענף ג), וכולם השיבוהו דבעינן ששים רבוא ושאינן דין סרטיא בתוך העיר בזה"ז¹³.

וז"ל האבני נזר שם:

"ומכל מקום אף לפי דבריו מה שרצה להוליד מזה שבזמן הזה נשתנה הענין ובימים הראשונים ה" כח בני העיר יפה לשנות הרחובות והשווקים. אני קורא על זה אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה":

וב"שועות מלכו" שם:

"וכ"כ במכתבי הקדום להשוות קצת דברי הפוסקים דאסרטיא שהוא הדרך המפולש מחוץ לעיר כל שהדרך נמסר לס' רבוא אף על פי שאין ס"ר בוקעין בו תדיר מ"מ נקרא רה"ר אבל פלטיא שהיא בתוך העיר אף על פי שאינו מוקף מחיצות צריך שיהא ס"ר מצויין בו תדיר, דעיר נחשב כרשות בפ"ע".

ובדבריו הביא כת"ר ראה מדברי ה"שועות מלכו" אלה, שכאשר קאי על מחוץ לעיר כותב "סרטיא" ובתוך העיר כותב "פלטיא", ודייק כת"ר מכאן שדין סרטיא יש גם בתוך העיר. אך לענ"ד זה אינו, כי הטעם שנקט "פלטיא" הוא משום שפירש לפני זה ש"אסרטיא" הוא "הדרך המפולש מחוץ לעיר", ולכן נקט בתוך העיר "פלטיא", כי אין סרטיא בתוך העיר.

- ה -

גם לשיטת כת"ר שייתכן דין סרטיא בתוך העיר, עדיין אפשר לערב שם בצוה"פ

ולהעיר שגם לפי דברי כת"ר שייתכן שתהיה סרטיא בתוך העיר, הרי לשיטת המג"א¹⁴ (וכן הסכימו רוב הפוסקים) צריך ששים רבוא לבטל המחיצות, ולכן ברה"ר כזו מותר לעשות עירוב

(12) והאמת שהיה אפשר לפרש כן גם בשיטת הרשב"א שדלתות אינן מועילות לפלטיא, שלא יעמדו דבריו בסתירה לפשט בגמרא, ואכמ"ל.

(13) אלא שה"שועות מלכו" כתב לפסוק כשיטת הרמב"ן בסרטיא שמחוץ לעיר.

(14) או"ח סימן שס"ג ס"ק מ, וראה שו"ע הרב סימן שנה קו"א ס"ק ג, וראה שו"ת בית שלמה או"ח סימן נ"א, וראה אור זרוע הלכות עירובין סימן קכט.

של צוה"פ בלא דלתות, שהרי הטעם דבעינן דלתות הוא שלא יבטלו הרבים את צוה"פ, וכמפורש בשו"ע הרב ריש סימן שסד:

"מבוי המפולש בשני ראשיו לרשות הרבים והוא עצמו אינו רשות הרבים, כגון שאין רבים בוקעים בו או שאין ברחבו ט"ז אמה".

כלומר: אף שהמבוי מפולש לרה"ר גמורה, ויש לו דין רה"ר, אפשר לערבו בצורת הפתח כי אין הרבים בוקעים שם לבטל הצוה"פ.

וכבר כתב כן בשו"ת בית אב (כרם אב סימן ה ובפרי הכרם אות ג), וכן ביאר הגר"י שטייף בתיקון עירובין שלו (נדפס באור ישראל לג עמ' יד) בדינא דאפשר לחלוק רשות ברה"ר "ובפרט חלק הנקרא ויליאמסבורג אפשר לתקן בניקל ע"י צוה"פ, ובייחוד חלק הנקרא ברוקלין שאין כאן חשש של ס"ר בוקעים בו".

ולכאורה זוהי הכוונה במ"ש ב"אגרות משה" (ח"ה או"ח סי' כח) לגבי השכונות השונות בברוקלין "הא כל חלק חשוב כמו פלעטבוש ובארא פרק וכדומה הם רה"ר בפ"ע, דיש בכל אחד על משך שעור פחות מי"ב על י"ב מיל ס' ריבוא. שאף אם שייך לחלקם לשני מקומות חלוקין, הוי כל אחד בפני עצמו רה"ר דס' ריבוא"¹⁵. ואדרבה, במקרה כזה ישנה מצוה גדולה יותר לערב, כי עי"ז מצילים אנשים מעבירה על איסור דאורייתא ומתירים להם את הטלטול לכתחילה, גם מדרבנן.

לסיכום דבריי: הנלענ"ד ששיטת הרמב"ן בעניין ס"ר בוקעים בסרטיא היא דעת יחיד, ושהשו"ע והמג"א ושאר נו"כ לא פסקו כוותיה; גם הרמב"ן גופיה מיירי רק מחוץ לעיר; גם לשיטת המג"א והסכמת רוב הפוסקים צריך ששים רבוא לבטל המחיצות, ולכן ברה"ר דאורייתא כזו (אם צדקו דבריהם) מותר לעשות עירוב של צוה"פ בלא דלתות; תבנא לדינא, שאין נראה לענ"ד להמנע מלערב ברחובות הגדולים בעיירותינו משום חומרא, ובפרט שהיא חומרא המביאה לידי קולא, כי עי"ז מקטינים מקום העירוב ואתו אינשי להכשל ולטלטל שם¹⁶.

15) אף שבמציאות אין שם קרוב לששים רבוא, אלא שכך ספרו להגאון בעל אגרות משה זצוק"ל, וה"ז בדוגמת הכתוב באותה התשובה "ומצד מחיצות סביב ברוקלין כפי הידיעה שעד עתה אינו כן וזהו אפשר לברר" ועובדה ברורה היא שיש שם מחיצות. ואכמ"ל.

16) ולהעיר מתשובת אבני נזר סימן רמ"ו להתיר לעשות עירוב עם דלתות הראויות להנעל במקום צוה"פ, שזוהי קולא גדולה ביותר, וכתב עי"ז "והמתקש בזה ומונע מלהעמיד העירובין הוא מחטיא את הרבים ועתיד ליתן את הדין". ובשו"ת בית אפרים או"ח סימן כ"ו כתב "הנה ערכתי לעין הקורא דעת הרבה גדולי הראשונים אשר עליהם סמכו בהיתר הרבה דברים התלויים באיסור הוצאת שבת, אף שיש כמה גדולי עולם החולקים על שיטת רש"י מכל מקום אין כח ביד שום אדם לערער על המנהג אשר נתיסד עפ"י גדולי עולם חכמי צרפת ואשכנז אשר אנו מבני בניהם ומימיהם אנו שותים . . . ולכן נלענ"ד שאין להחמיר בזה להטעין דלתות ובפרט שהוא דבר שא"א לעשותו אם לא מטעם המלך וגדוליו, והמחמיר יחמיר לעצמו אבל לא להורות לאחרים, כי הוא חומר דאתי לידי קולא במקומות שמתקנין היתר טלטול שלהם על צורת הפתח, ואם אתה מחמיר עליהם להטעין עיבור צורת הפתח המכשלה הזאת תחת ידם ואתו לידי תקלה לטלטל בלא זה (וגם מהאי חששא אנו צריכין לאסור לנשים תכשיטין, אשר לא ישמעו, ואף לדעת הרא"מ יש דברים האסורים), ואם כן קרוב שיעברו על דרבנן על כל פנים, וגם דלפי מ"ש הרשב"א להרמב"ם יש לומר דצורת הפתח מהני לר"ה ואם כן תקנת צורת הפתח אין לבטלה כלל. והרא"ש

ואנכי אכופ ראשי מול הדר"ג שליט"א, וענוותו תרבני לייחל לתשובתו הרמתה להודיעני חוות דעתו בזה, כי לא ע"מ לקנטר (ח"ו) או ע"מ לפלפל כתבתי לכת"ר, אלא ע"מ לדון לפניו בקרקע וע"מ לידע את המעשה אשר ייעשה בתיקון עירובין כמצוות חכמינו ז"ל.

נ.ב.

לגבי דברי כת"ר על הצורך להחמיר שהחוט של צוה"פ לא ישתלשל, רציתי לציין למ"ש לציין בשערי ציון¹⁷ וז"ל:

"ומעתה על מקומי אנכי עומד, דמוכח מכמה הוכחות ברורות בעז"ה דאם הקנה שלמעלה עקומה כשר, בין שהעקום הולך לצדדין ובין למעלה ובין למטה. ואם נבוא לפסול בקנה עקומה למעלה היו כל צוה"פ שבכל העיירות פסולין, דע"פ רוב החוט שלמעלה מתעקם קצת פעמים לצדדין ופעמים למטה, וע"פ רוב אינו נמשך ביושר מצד הרוח או גם בדראט למעלה בהמשך הזמן מתעקם ואין פוצה פה".

בתשובה כלל כ"א סימן ט' התמרמר מאוד על אחד שרצה לאסור לתקן מבואות המפולשין לבין העכו"ם בצורת הפתח, וכתב שהוא מכשול הרבים בחילול שבת, והחמי' עליו מאד למשדי ביה גודא רבא ע"ש".

(17) חלק א סימן ג ענף ב.